

**ANUARUL SOCIETĂȚII PRAHOVENE
DE ANTROPOLOGIE GENERALĂ
nr. 8 (2023)**

Coordonator: Sebastian Ștefănuță

Cuvânt înainte	9
Foreword	15

PARTEA 1: VINUL ȘI VIȚA-DE-VIE

Leonard-Mihail Rădulescu

Economia viței-de-vie – un studiu istoric privind zona dintre Prahova și Buzău în secolele XVI–XIX.....	25
---	----

Ștefan-Eduard Pârvan

Dorin Stănescu, <i>Șampania regiilor. O istorie a primei fabrici de șampanie din România. Pivnițele Rhein & CIE (1892-2022)</i> , Ed. Polirom, Iași, 2023	51
---	----

Amalia-Maria Opreșoiu

Un scurt istoric al recipientelor pentru depozitarea vinului	57
--	----

Lavinia-Diana Obăgîlă

Vechiul București, oraș al viilor	71
---	----

Laura Ioana Toader

Culesul viței-de-vie: strugurele lui Dumnezeu și vinul cel nou	83
--	----

Ioana-Ruxandra Fruntelată

„Floarea vinului” în colindele românești de ceată bărbătească: motiv și simbol	107
--	-----

Radu Toader

Facere și prefacere. O introducere la etnologia miraculosului	117
---	-----

Ioana Rebecca Pascu

Reprezentări ale vinului în scrieri greco-latine. O abordare (religios) comparativă	125
---	-----

Andrei Roșca

Straniul străin. Re-prezentarea lui Dionysos ca tămăduire	137
---	-----

Robert Adrian Knippelberg Roseti

Metoda fractalică de analiză a literaturii române vechi pentru înțelegerea social-culturală.
Cazul vinului 155

Cristian Mușă

Cultura vinului într-o „civilizație” a țuicii. Amintirile chiojdenilor despre munca și
exprimarea culturală în afara vetrei satului 167

Marin Constantin

Culesul de struguri și condiția culturală de culegător (în contextul mobilității contemporane
a forței de muncă în Europa) 179

Sebastian Ștefănuță

La Strátos, la „cazan”. Distilare de *tsípuro* și economie morală calitativă în Évzoni, Grecia 189

ADDENDA 1

Summaries in English Language

Leonard-Mihail Rădulescu

The economy of grape cultivation – a historical study of the area between Prahova and
Buzău in the 16th–19th centuries..... 213

Ștefan-Eduard Pârvan

Dorin Stănescu, *Șampania regilor. O istorie a primei fabrici de șampanie din România. Pivnițele Rhein & CIE (1892-2022)* [Champagne of Kings. A History of Romania's First Champagne Factory. Rhein & CIE Cellars (1892-2022)], Iași: Polirom Publishing, 2023 215

Amalia-Maria Opreșoiu

A brief history of containers for wine storage 217

Lavinia-Diana Obăgîlă

The old Bucharest – a city of vineyards..... 219

Laura Ioana Toader

Harvesting the vine: God's grape and the new wine 221

Ioana-Ruxandra Fruntelată
“Wine Flower” in Romanian Christmas Ritual Folk Songs (*Colinde*): Motifs and Symbols 223

Radu Toader

Making and transformation. An introduction to the ethnology of the miraculous 225

Ioana Rebecca Pascu

Representations of wine in Greco-Latin writings. A (religious) comparative approach.....227

Andrei Roșca

The foreign stranger. Re-presentation of Dionysus as a healing presence 229

Robert Adrian Knippelberg Roseti

The fractal method in analyzing the old Romanian literature for social-cultural understanding. The topic of wine..... 231

Cristian Mușă

The culture of wine within a “civilization” of brandy. Recollections of Chiojdeni regarding labour and cultural expression beyond the hearth of the village 233

Marin Constantin

Grape harvesting and the cultural condition of gatherers (in the context of contemporary mobility of labor force in Europe) 235

Sebastian Ștefănuță

At Strátos’ “cauldron”. *Tsipouro* distillation and qualitative moral economy in Évzoni, Greece 237

COLOCVIILE DE ETNOLOGIE, ISTORIE CULTURALĂ ȘI ANTROPOLOGIE,
Valea Doftanei, 6-9 august 2023. *Program manifestări* 239

PARTEA a 2-a: BĂICOI – IDENTITĂȚI LOCALE ȘI REGIONALE

Silvia-Florentina Constantin

Liceul Tehnologic „Constantin Cantacuzino”, orașul Băicoi – 63 de ani de tradiție, profesionalism și performanță 247

Melania-Ioana Mocanu Mihaela-Ioana Ștefănică

Ce înseamnă, psihologic, să fii băicoian? 251

Iulian David Chirilă

Viața economică a orașului Băicoi..... 255

Elena-Bianca Duță

Târgul duminical, un reper identitar băicoian 259

Ștefan-Eduard Pârvan

Individualism și garduri în Băicoi..... 263

Leonard-Mihail Rădulescu

Raport de cercetare privind urmele transilvănene în orașul Băicoi, județul Prahova..... 267

Ioana Rebecca Pascu

Valori culturale regionale reflectate în operele unor poeți prahoveni 271

Robert Adrian Knippelberg Roseti

Moravuri muntenești reflectate în *Descriptio Moldaviae* (1716) 277

ADDENDA a 2-a

Programul simpozionului *Băicoi – identități locale și regionale,*

Băicoi, 18 mai 2023..... 283

Economia viței-de-vie – un studiu istoric privind zona dintre Prahova și Buzău în secolele XVI–XIX

Introducere metodologică

Fie că vorbim de vița de vie sau de vin, aceste două elemente au influențat masiv societatea și cultura din județul Prahova și din zonele adiacente. De-a lungul timpului, vița de vie și implicit vinul au jucat un rol major în dezvoltarea economică a regiunii studiate, contribuind la înlesnirea de interacțiuni de ordin social, economic sau cultural. În zilele noastre, activitățile viticole și bunurile rezultate din ele pot părea lucruri fără o însemnătate ieșită din comun, însă, în trecut, vinul reprezenta atât unul dintre bunurile obișnuite de comerț cotidian, cât și un bun special.¹ Totodată, vița-de-vie și terenurile purtătoare de viță reprezentau o categorie specială de bunuri imobiliare, având o valoare de piață destul de ridicată, cu interes din partea autohtonilor, a boierilor sau mănăstirilor, și chiar a domnitorului.

Textul curent este rezultatul unei intenții de a expune câteva episoade din istoria viticolă a unei zone aflate cândva între vechile județe Prahova și Buzău, bazându-ne cercetarea, în principal, pe surse precum documente, zapise, porunci, catagrafii, în secundar, pe surse reprezentate de lucrări de specialitate. Încadrându-ne demersul în domeniul *istoriei locale*, dorim să punem accent pe unele dintre ocupațiile de căpătâi din cele mai vechi timpuri, anume viticultura și comerțul. Vom discuta având ca referent zonele fostului județ al Săcuienilor care în prezent fac parte din județul Prahova.

Vorbim, așadar, despre o microistorie care are ca obiectiv să prezinte publicului episoade cunoscute sau mai puțin cunoscute legate de istoria ariei cercetate, în general, a comerțului cu vin,

---

* Masterand al Facultății de Istorie, Universitatea din București, programul „Politică și societate în secolul XX”, anul al II-lea (radulescu.leonard@yahoo.com).

¹ Vinul nu era o marfă vizată pentru taxare de către Imperiul Otoman, putând fi o investiție sigură pentru orice persoană care dorea să producă un venit suplimentar. Totodată, era un bun special deoarece până la inventarea unor recipiente care să asigure prezervarea mai lungă în timpul transportului, vinul trebuia vândut local, fie transportat rapid, deoarece în câteva luni se acrea.

a terenurilor cu viță-de-vie, a problemelor specifice legislației viticole, care trimit tot la economie, în particular. Aceste elemente alcătuiesc un mozaic cultural oferind cititorului posibilitatea de a se familiariza cu trecutul, dar și cu mărturiile acestuia care s-au păstrat până astăzi în vernacularul zonei. Tratarea microistorică vizează un areal limitat de cercetare și decupaje cronologice înguste, tema propusă fiind abordată nu doar istoric, ci și cu influențe (socio-cultural) antropologice. Vorbind de o microistorie economică, aceasta nu va fi abordată în spirit marxisto-gramscian, ci în cel inspirat de Carlo Ginzburg, care pune accent pe fundalul mai amplu, cultural și social, al omului sau locului avut în vedere de studiul respectiv (Lung, 2021: 96, 100, 102). De asemenea, trebuie subliniat caracterul *intra-cultural* al studiului; adică, ne prelevăm de un *comparativism* intra-cultural, ilustrat printr-o *microistorie*, model de studiu și expunere sprijinit în cazul de față de tehnici atât istorice, cât și antropologice, precum metoda *comparativă* (prin intermediul căreia vom putea pune în relație elementele culturale și sursele scrise), metoda *geografică* (utilizată pentru a contextualiza zona de studiu), metoda *regresivă* (care ne va folosi pentru reconstituirea trecutului plecând de la episoade prezente, respectiv trecute, dispartate) și, în cele din urmă, metoda *observației* (utilă în demersul de a compara ceea ce este azi cu ceea ce a fost în trecut). Dincolo de cele deja prezentate, considerăm că o metodă de mijloc (la granița dintre antropologie și istorie) necesară unor asemenea studii preocupate de istorii punctuale este și metoda *arheologiei sociale* (Herseni, 1977: 287; Stahl, 1958: 89) – variantă a metodei *supraviețuirilor* (Tylor, 1920 [1871], cap. III și IV) – care pleacă de la fapte prezente, vestigii ale unei vechi organizări sociale, pentru a reconstitui trecutul social.

Săcuieni, o „nouă” identitate?

Acum mai bine de un secol și jumătate, o bună parte a județelor Prahova și Buzău de astăzi constituia o unitate administrativă de sine stătătoare, numită Săcuieni (sau Saac)². Rămășițele acestui județ se mai zăresc și astăzi în peisajul celor două județe care, prin extindere, au absorbit ulterior teritoriul Săcunilor după desființarea acestei unități în 1845.

Despre modul de apariție al județelor și geografia lor politică în perioada medievală nu cunoaștem foarte multe, de aceea procedeul de reconstituire este unul extrem de complicat (*cf.* Coman, 2013: 78-100). Totuși, putem să facem câteva aprecieri privind dinamica culturală a acestei zone. Din acest punct de vedere, fosta zonă dintre județele Prahova și Buzău prezintă câteva caracteristici aparte. Amplasarea în regiunea subcarpatică face cercetarea și mai incitantă, deoarece înainte de 1859, respectiv 1919, Saacul se afla oarecum într-o zonă de tranziție, în proximitatea graniței

² În documente, județul Săcuieni apare și cu denumirea de „Saac” (articulat Săcuienii sau Saacului); vom utiliza și noi ambele denumiri.

cu Principatul Moldovei, dar și lângă Transilvania, pe atunci înglobată în Imperiul Habsburgic (Austro-Ungar, din 1868). Aceste contacte cu cele două regiuni au contribuit la formarea încă din vechime a unei arii culturale aparte.

Județul Săcuieni, poziția geografică.

Din punct de vedere geografic, Saacul avea toate formele majore de relief (munte, deal, câmpie) și o importantă rețea hidrografică, compusă din râurile Teleajen, Cricov, Lopatna și Buzău. Geografia a pus la dispoziție populațiilor locuitoare o gamă largă de resurse pentru exploatare, ceea ce a atras nenumărate elemente populaționale externe, care au contribuit la procesul de dezvoltare economică și configurare culturală a arealului respectiv. Putem spune că încă din antichitate zona a fost una foarte diversă cultural; reține atenția însă Evul Mediu, cu implicarea unor actori de ordin prestatal, statal și etnic la diversificarea din punct de vedere cultural a spațiului studiat. Putem afirma că între secolele X–XIII se petrec o serie de evenimente definitorii pentru regiunea subcarpatică. Nevoia de

comerț a fost cea care a alimentat devenirea culturală, fiind implicați în perioada amintită numeroși actori, printre care Țaratul Bulgar (*cf.* Ciupercă, 2010), formațiunea prestatală a lui Seneslau,³ Regatul Ungar, cu expedițiile sale prin Țara Bârsei; de asemenea, amplasarea unor puncte înaintate de frontieră (mai mult ca sigur și în teritoriul studiat) precum și apariția unor popoare migratoare, precum cumanii sau tătarii etc., au contribuit la procesul de acculturație continuă. Bineînțeles, nu trebuie neglijată influența factorilor de infrastructură – geografici și economici (forme de relief și resursele). Celor deja enunțate se adaugă și numeroasele deplasări ale populațiilor intracarpatică în zona extracarpatică, care au generat un fel de mișcare perpetuă din interior spre exterior și viceversa.

Un important factor pentru zonă, dincolo de cel etnic și politic, a fost și cel administrativ, care și el i-a influențat profilul cultural, teritoriul fiind disputat în funcție de dorințele unor factori politic-religioși, dar și administrativi, precum Episcopia Râmnicului sau chiar domnitorul Țării Românești (Cruțeru, 2017).

Aceste constatări elimină ipoteza susținută de unii istorici și geografi locali conform căreia în regiunea aflată în discuție ar fi existat o așa-zisă formațiune prestatală deoarece zona are un specific cultural propriu. În ceea ce mă privește, consider că această diferență reprezentată de componentele conștiente sau inconștiente care îndreptățesc să vorbim de o adevărată *subcultură* (în sens antropologic) este rezultatul factorilor pe care i-am enumerat mai sus, arealul avut în vedere fiind o zonă de circulație continuă, unde acculturația avea loc permanent, un creuzet etnic și cultural.

Un element important al acestei culturi este chiar vița-de-vie, o moștenire pe care Saacul o preia și o transmite mai departe după dispariția sa în 1845 județele Prahova și Buzău. Cultivarea viței-de-vie poate fi pusă pe seama factorilor geografici, dar totodată și a nevoii de comerț pentru dezvoltare, vița-de-vie reprezentând o resursă destul de valoroasă, după cum vom vedea mai târziu în text. Discutând despre vița-de-vie, aceasta este o reminiscență a identității săcuene, Saacul fiind renumit pentru capacitățile viticole (Cruțeru, 2018: 178). Oamenii de aici au defrișat pădurile și au plantat în locul lor viță-de-vie. Astfel de eforturi erau uneori răsplătite cu dobândirea dreptului de stăpânire a locului, însă atrăgea și obligații fiscale, despre care vom discuta mai târziu.

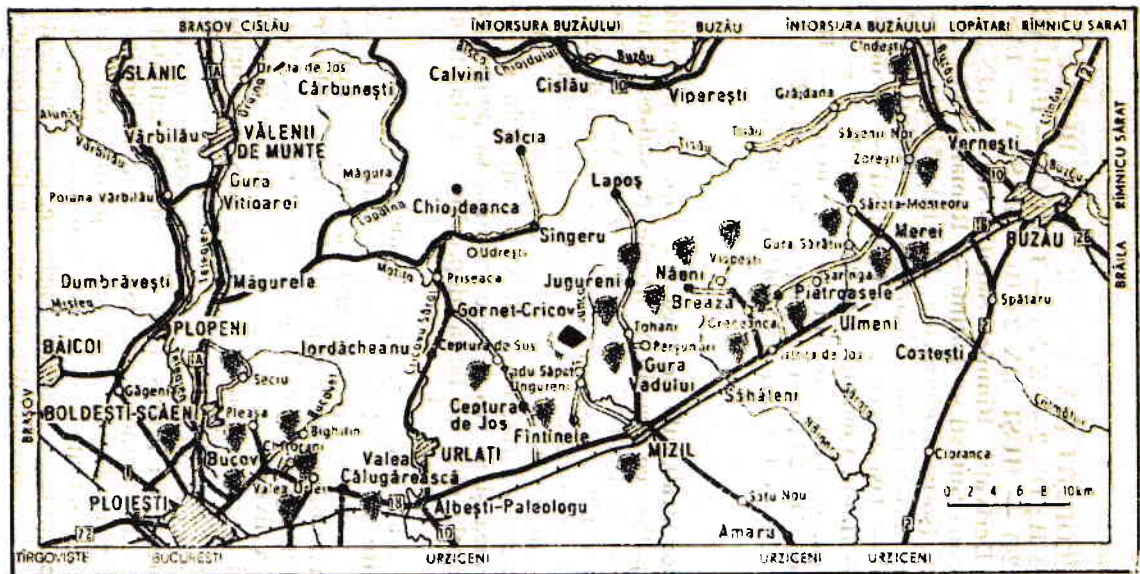
În prezent, această moștenire stă în potențialul viticol al zonei Dealu Mare, în trecut zona fiind aproape toată în interiorul județului Săcueni. Cunoscută sub denumirea de podgoria Dealu Mare, aceasta se regăsea în cadrul a trei județe: Prahova, Saac (desființat în 1845) și Buzău. Cu alte cuvinte, este vorba de zona la est de Ploiești, întinzându-se liniar până în vecinătatea orașului Buzău. În acest mozaic viticol sunt cuprinse mai multe localități, printre care Ploiești, Boldești-Scăieni, Valea Călugărească, Urlați, Mizil, Tohani, Gura Vadului, Breaza (de Buzău), Pietroasele sau Ulmeni.

³ Nu cunoaștem prea multe despre ea, însă putem spune că a avut cel puțin o influență exercitată prin operațiunile comerciale cu zona dintre râurile Prahova și Buzău, deoarece pe aici treceau importante rute comerciale către Transilvania.

Arealul amintit este din punct de vedere geografic unul deluros, compus din mai multe coline toate reunite sub denumirea de „Dealul Mare”.

Odată cu trecerea timpului această zonă, Dealul Mare, a devenit unul dintre cele mai importante centre viticole ale Țării Românești, atât vița-de-vie cât și vinul fiind bunuri economice de o mare importanță. Deopotrivă în preistorie și în antichitate, vinul a fost un bun important pentru zona dintre Ploiești și Buzău, dovadă stând chiar numeroasele recipiente pentru depozitarea sau transportarea vinului descoperite în diverse locuri din județele Prahova și Buzău. Totuși, mai bine înregistrate au fost cele petrecute mult mai târziu. Între secolele XVI–XIX, atât instituția domniei, cât și boierii, au utilizat vița-de-vie și vinul pentru diferite operațiuni comerciale.

Dintre tipurile de vin prezente în această zonă sunt de amintit: *Gordinul* (soi de struguri pentru vin), *Azachia* (soi de masă), *Feteasca neagră*, *Bășicata* – ca soiuri autohtone; de asemenea, *Grasa* și *Tămâioasa* – importate de la moldoveni (Constantinescu, Gheorghiu și Gheorghiu, 1977: 73-75).

Zona viticolă Dealul Mare.

Câteva sate din actualul județ Prahova și viile lor în documente

Zona Dealu Mare, dar și câteva localități din împrejurimile ei, posedau numeroase terenuri viticole, unele dintre acestea existând și astăzi. Multe dintre așezările cunoscute în trecut pentru potențialul viticol au dispărut,⁴ fiind înghițite de satele vecine, ori pur și simplu au fost părăsite. Mai jos, voi expune un opis de documente care menționează atât așezări, cât și suprafețe viticole comercializate, donate sau doar amintite.

Dincolo de importanța lor de patrimoniu reprezentată de însuși faptul că documentele s-au păstrat până azi, ele oferă prin conținut posibilitatea ca oamenii prezentului să cunoască cum funcționa în trecut sistemul birocratic-administrativ al Țării Românești. Prin analiza celor redade de surse, putem cunoaște oamenii, locurile și limba, precum și alte lucruri: obiceiuri sau cutume birocratice, funcții socio-politice, unități de măsură sau monede utilizate în diferitele perioade. Documentele sunt importante și din alte considerente, deoarece ne oferă o imagine a însemnătății viței-de-vie pentru localnici, boieri, mănăstiri, dar și pentru instituția domnească. Mai presus, ne oferă o panoramă a trecutului viticol, expunând importanța viței-de-vie ca resursă economică și socială.

În cele ce urmează, voi reda o selecție de documente⁵ pe care le-am considerat relevante pentru subiectul de față. Compilația nu reprezintă o prezentare exhaustivă, selecția fiind făcută în funcție de accesibilitatea la surse.⁶ Multe dintre documente indică așezarea, acțiunea desfășurată,⁷ părțile implicate și uneori suprafața cu viță-de-vie. În unele materiale ne sunt prezentate moșii, care conțin și suprafețe viticole. Existența viței-de-vie contribuia la valoarea totală a fiefului respectiv, deținerea unei asemenea moșii care avea în componență și terenuri viticole reprezentând un avantaj pentru o viitoare investiție.

Într-o accepțiune modernă, aceste documente, denumite de obicei *zapise*, pot să reprezinte dova- da unui act de vânzare-cumpărare, donație sau chiar schimb de terenuri; altfel zis, să echivaleze un fel de recipisă care atestă cele tranzacționate. De obicei, acestea erau emise ca dovadă de cancelaria domnească, judecătoreie, ocol sau altă entitate administrativă centrală sau locală.

Documentele care vor fi prezentate pot fi împărțite în trei categorii: a) documente *fiscale* – privitoare la vinărici; b) documente *funciare* – privitoare la stăpânirea viilor; c) documente *negustorești* – privitoare la comerțul cu vin.

⁴ Fie și-au schimbat specificul din cauza filoxerei.

⁵ În total pentru cercetare am descoperit 57 de documente, însă în urma selecției riguroase am păstrat doar 25.

⁶ Arhive sau volume de documente.

⁷ Danie, donație, jalbă, tranzacție, întărire.

Bășinești era în trecut un sat din vecinătatea *Jugurenilor*, care ulterior a fost absorbit de așezarea din urmă. Pentru viile de la Bășinești am găsit un document din 16 septembrie 1567, emis în timpul lui Petru cel Tânăr, care întărea lui „Oană, două pogoane de vie” în satele Mihăești, *Bășinești* și *Jigoreni* (*DRH. B*, vol. VI, doc. 40). Mai multe date disponibile despre acest sat nu am descoperit.

Pentru *Jugureni*, am găsit trei documente. Primul este de la 25 august 1645. Acesta îl prezintă pe un anume „Popa Ioan din Mlăjet”, care vinde împreună cu frații săi o vie în dealul *Jugurenilor* lui „Apostolache comis” (*DRH. B*, vol. XXX, doc. 255). Al doilea relevă o realitate similară din 15 mai 1650: „Dumitrașco, fiul lui Mogoș vătaf din *Jugureni*”, vinde lui „Lepadat paharnic din Săcșorio”, „vie în dealul *Jugurenilor*” (*DRH. B*, vol. XXXV, doc. 146). Ultimul document vorbește și el de o vânzare, din 2 iunie 1644. Popa Chirtoc vindea atunci lui Iprea din *Alexeni* „2 pogoane de vie în dealul *Jugurenilor*” (*DRH. B*, vol. XXIX, doc. 496).

Bălțați și Călinești

Bălțați era în trecut o așezare lângă satul *Călinești*, care probabil a fost absorbită de creșterea celui din urmă. Conform lui Ioan Dedu, denumirea de *Bălțați* dispare din documente începând cu secolul al XVIII-lea (Dedu, 2007: 28). Pentru *Bălțați*, am descoperit patru documente care menționează tranzacționarea mai multor vii de pe dealul aflat în raza acestei așezări. Primul și al doilea document sunt niște întăriri date de către domnitorul Alexandru Iliăș lui „Hrizea mare logofăt și fiilor lui”, pentru o ocină care conținea și vii (*DRH. B*, vol. XXI, doc. 209 și 213). Al treilea document este dovada unei tranzacționări a unui teren cu viță-de-vie pe care „Leca logofăt”, fiul lui „Palaloga logofăt”, îl vinde lui „Nițul, fratele lui Vlad pârcălabul din *Bălțați*” (*DRH. B*, vol. XXXVII, doc. 55). Ultimul document prezintă rezultatul unei judecăți, unde șase boieri se îngrijeau de pricina dintre „Stan sarageoa și Matei Bârzoii” cu jupâneasa „Maria din *Călinești*”, care se judecau pentru o vie în dealul *Bălțaților* (*DRH. B*, vol. XXXVI, doc. 198).

Spre deosebire de *Bălțați*, unde am găsit mai multe relatări despre vii, în legătură cu *Călinești* am găsit doar una, referitoare la un anume Lăudat care dăruia la 5 martie 1650 fiicei sale un teren cu vie în *Călinești* (*DRH. B*, vol. XXXV, doc. 77).